

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลังและความเป็นมา

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน (Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration) หรือปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งลงนามกันที่ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ในปัจจุบันประกอบด้วยสมาชิก 6 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทยและบรูไน* ในช่วงปี 2510-2519 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับอาเซียน หรือประเทศสมาชิกของอาเซียนด้วยกันยังมีไม่มากนัก และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือ (1) ความพยายามผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตโดยการลงนามในสนธิสัญญาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ครั้งแรก (SALT-1) ในปี 2515 (2) สหรัฐฯประกาศลดบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามลัทธิ尼克สันในปี 2512 และประกาศลดกำลังทหารในภูมิภาคดังกล่าวภายหลังสงครามอินโดจีน (3) ความพยายามเริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูตขั้นปกติระหว่างสหรัฐฯ-จีน ตั้งแต่ปี 2513 เป็นต้นมา ** (4) ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะอย่างสมบูรณ์ในเวียดนาม ลาวและกัมพูชา ในปี 2518

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ประเทศสมาชิกของอาเซียนร่วมกันจัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 1 (1st ASEAN Summit Meeting) ขึ้นระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2519 ที่เมืองเดนมาร์ก บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย และได้มีการลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation) และปฏิญญาสมานฉันท์ (Declaration of ASEAN Concord) ยืนยันจะดำเนินการให้ภูมิภาค

* บรูไน ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2527

** สหรัฐฯและจีน มีความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับปกติต่อกัน ในวันที่ 1 มกราคม 2522

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality-ZOPFAN) ปลอดภัยจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอก^{1*} ส่วนในด้านเศรษฐกิจนั้นกำหนดให้มีการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนขึ้นเป็นประจำทุกปี ต่อมาได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 2 (2nd ASEAN Summit Meeting) ขึ้น ระหว่างวันที่ 4-5 สิงหาคม 2520 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อประเมินสถานการณ์และความก้าวหน้าของการดำเนินการตามข้อตัดสินใจของการประชุมสุดยอดฯ ครั้งที่ 1 พร้อมทั้งให้สัตยาบันต่อข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน (Agreement on ASEAN Preferential Trading Arrangement-ASEAN PTA) อันเป็นการเริ่มต้นแสดงถึงความพยายามที่จะขยายความร่วมมือทางด้านการค้าของอาเซียนที่มีเป้าหมายและมาตรการชัดเจนเป็นครั้งแรก

ในช่วงปลายปี 2521 เวียดนามได้ส่งกองกำลังทหารเข้ายึดครองกัมพูชาพร้อมกับจัดตั้งรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน ขึ้นปกครองประเทศกัมพูชา สร้างปัญหาความขัดแย้งและเป็นการคุกคามความมั่นคงปลอดภัยในภูมิภาค ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ความสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีนกลายเป็นประเด็นหลัก ในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงและการต่างประเทศของไทยและอาเซียนเรื่อยมา และเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้อาเซียนละเลยการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจภายในอาเซียนเอง ต่อมาเมื่อปัญหากัมพูชามีแนวโน้มที่จะได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหภาพ

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน, 20 ปี อาเซียน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2530), หน้า 97.

* อาเซียนมีความมุ่งมั่นที่จะขยายขอบเขตของความร่วมมือ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งเพื่อหลีกเลี่ยงการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจภายนอกไม่ว่าในรูปแบบใด โดยการประกาศปฏิญญาว่าด้วยการกำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลางมาตั้งแต่ปี 2514

โรชเวียต ของนายมิคาอิล กอร์บาชอฟ ในปี 2529 และในขณะที่สภาวะเศรษฐกิจโลกยังทรุดตัวลัทธิคิดกันทางการค้ามีแนวโน้มที่จะแผ่ขยาย ประเทศไทยจึงได้เสนอให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 3 ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 8 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2528 จุดประสงค์สำคัญที่ไทยเสนอ คือ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน เพื่อกำหนดนโยบายและท่าทีร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศและเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องของภาคเอกชนที่ต้องการเห็นความก้าวหน้าในการพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ 2 ต่อมาอีก 2 ปี จึงมีการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 3 (3rd ASEAN Summit Meeting) ระหว่างวันที่ 14-15 ธันวาคม 2530 ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ และแม้จะมีข้อเสนอแนะจากภาคเอกชนให้มีการเปิดการค้าเสรีในสินค้าอุตสาหกรรมบางประเภท แต่ก็มีใ้ดำเนินไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะขยายความร่วมมือทางด้านการค้าของอาเซียนในรูปแบบเขตการค้าเสรีได้ประสบความสำเร็จ ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 4 (4th ASEAN Summit Meeting) ระหว่างวันที่ 27-28 มกราคม 2535 ที่ประเทศสิงคโปร์ กล่าวคือได้มีการเสนอรูปแบบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของอาเซียนหลายรูปแบบด้วยกันเช่น ข้อเสนอจัดตั้งสามเหลี่ยมแห่งความเจริญเติบโต (Growth Triangle) ของสิงคโปร์ ข้อเสนอของฟิลิปปินส์ เรื่องสนธิสัญญาความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Treaty of ASEAN Economic Cooperation) ข้อเสนอเรื่องกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออก (East Asian Economic Grouping-EAEG) ของมาเลเซีย ข้อเสนออัตราภาษีศุลกากรพิเศษร่วม (Common Effective Preferential Tariff-CEPT) ของอินโดนีเซีย และข้อเสนอจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area-AFTA) ของไทย ซึ่งผู้นำประเทศสมาชิกของอาเซียนได้ให้ความสนใจต่อข้อเสนอของไทย และในที่สุดก็ได้ตกลงและร่วมลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

ในเอกสารสำคัญ 3 ฉบับ คือ:-

1. แถลงการณ์ร่วม หรือปฏิญญาสิงคโปร์ 1992 (Singapore Declaration of 1992) ลงนามโดยผู้นำประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศของอาเซียน

2. กรอบข้อตกลงเพื่อยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Framework Agreement on Enhancing ASEAN Economic Cooperation) ลงนามโดยผู้นำประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศของอาเซียน

3. ข้อตกลงว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากรพิเศษร่วม เพื่อการก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement on the Common Effective Preferential Tariff for the ASEAN Free Trade Area) ลงนามโดยรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียน

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนก่อตั้งขึ้นครบ 26 ปีแล้ว โดยเป็นองค์กรส่วนภูมิภาคที่ประกอบด้วยประชากรมากกว่า 324 ล้านคน และ นอกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทางยุทธศาสตร์ในฐานะเป็นทางติดต่อระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิกแล้ว ยังเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงสุดติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นแหล่งดึงดูด ข้าราชการพารา น้ำมันพืช น้ำมัน และแร่ธาตุอื่น ๆ ที่สำคัญของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตผ้า เครื่องจักร เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมี และอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานคน (labor intensive industry)³ นับตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา การค้าของอาเซียนทั้งในด้านการส่งออกและนำเข้าได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วจนอาเซียนได้กลายมาเป็นตลาดที่มีความสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศอย่างมากโดยเป็นตลาดใหญ่อันดับ 3 ในการนำเข้า

³ Leonard Unger, "ASEAN: The Association of Southeast Asian Nations," in address given as part of the Negotiating World Order Project at Tufts University, April 10, 1984, p.15.

รองจากสหรัฐฯ และญี่ปุ่น และเป็นตลาดใหญ่อันดับ 2 ในการส่งออกสินค้าสู่ตลาดการค้าระหว่างประเทศรองจากญี่ปุ่น ในปี 2532 ดังนั้นหากประเทศสมาชิกของอาเซียนสามารถสร้างความเป็นภูมิภาคนิยม (regionalism) ได้อย่างแท้จริงแล้ว ก็จะเป็นการผนึกกำลังในการพัฒนาแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกอีกแห่งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้อาเซียนจะมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งที่ระบุไว้ในปฏิญญาอาเซียน คือ เพื่อเร่งรัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและส่งเสริมให้มีความร่วมมือช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจและการค้า แต่นับตั้งแต่ก่อตั้งในปี 2510 เป็นต้นมาอาเซียนก็มิได้มีการร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจและการค้าอย่างจริงจัง อีกทั้งความพยายามที่จะขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้าที่ได้วางเป้าหมายและมาตรการไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่การประชุมสุดยอดฯ ครั้งที่ 1 ในปี 2519 และครั้งที่ 2 ในปี 2520 ภายใต้ระบบการให้สิทธิพิเศษ แม้จะประสบผลสำเร็จบ้าง แต่ก็ยังไม่เป็นที่ประทับใจมากนักกล่าวคือมีการค้าขายสินค้าภายใต้ระบบดังกล่าวประมาณร้อยละ 1-6 เท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของอาเซียนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของความร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิก ทั้งนี้เพราะเป็นที่ทราบดีว่า ภูมิภาคนี้เป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างสูง (zone of diversity) ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา จำนวนประชากร โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนระบบการเมือง และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประเทศสมาชิกอื่น ๆ ยกเว้นไทย ต่างเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจที่ปกครองประเทศเหล่านั้นขาดประสบการณ์การติดต่อสัมพันธ์กันและมีความระแวงซึ่งกันและกันตลอดมา⁴ นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศก็เป็นอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้อาเซียนต้องละเลยความร่วมมือด้านเศรษฐกิจดังกล่าวแล้วข้างต้นแต่ปัจจัยดังกล่าวจะไม่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ

⁴ Solidum, Estrella d., Bilateral Summitry in ASEAN

(Manila: Foreign Service Institution, 1983), p.4

ภายในอาเซียนเลย หากประเทศสมาชิกทั้งหมดมีเจตนารมณ์ทางการเมือง (political will) ร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประเทศสมาชิกของอาเซียนสามารถให้การยอมรับและร่วมลงนามในข้อตกลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียน ในปี 2519 แม้สภาพแวดล้อมในขณะนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการขยายความร่วมมือกันในด้านเศรษฐกิจและการค้าก็ตาม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนนั้นมิได้มาจากสภาพแวดล้อมโดยตรง แต่มาจากลักษณะการเจรจาปรึกษาหารือของอาเซียนที่มีลักษณะแตกต่างไปจากหลักการถือเสียงข้างมาก (majority vote) ซึ่งนิยมใช้กันในประเทศตะวันตก กล่าวคือ อาเซียนใช้ลักษณะการปรึกษาหารือโดยยึดหลักฉันทามติ (consensus) ทำให้ความร่วมมือของอาเซียนขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่ว่า ทุกโครงการจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิกทุกประเทศ⁵ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้โครงการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าของอาเซียนที่ผ่านมาถ้าประเทศสมาชิกของอาเซียนไม่ให้การยอมรับครบทุกประเทศ โครงการดังกล่าวก็ไม่สามารถนำมาปฏิบัติกับประเทศสมาชิกของอาเซียนทั้งหมดได้

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในปี 2535 ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทใหม่ของอาเซียนในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และเป็นความสำเร็จครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของอาเซียนที่สามารถพัฒนาจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (economic cooperation)

⁵ Jorgensen-Dahl, Arnfinn, Regional organization and order in Southeast Asia (Hong Kong: The MacMillan Press, 1982), p.168.

ไปสู่การรวมตัวทางเศรษฐกิจ (economic integration) ในรูปแบบเขตการค้าเสรี (free trade area)* ได้สำเร็จ ซึ่งความสำเร็จในการดำเนินการผลักดันชักนำให้ประเทศสมาชิกของอาเซียนทุกประเทศ มีการยอมรับและร่วมลงนามในเอกสารจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในครั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีบทบาทสำคัญอย่างมากในฐานะประเทศที่นำเสนอรายละเอียดและดำเนินการ เพื่อให้รายละเอียดดังกล่าวได้รับการยอมรับจากประเทศสมาชิกทั้งที่ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 4 ในปี 2535 นั้น ได้มีการเสนอ

* Bela Balassa ได้แบ่งขั้นตอนการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ไว้ 5 ขั้นตอน แต่ก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนที่ 1 ในทางปฏิบัติ ยังมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอ่อน ๆ คือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกันหรือที่เรียกว่า Trade Preferences โดยประเทศสมาชิกจะลดอัตราภาษีสินค้าขาเข้าจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ให้ต่ำกว่าสินค้าเข้าที่มาจากประเทศภายนอกกลุ่ม โดยในขั้นตอนนี้จะมีลักษณะเหมือนกับ ASEAN PTA นั้นเอง และเมื่อผ่านขั้นตอนนี้แล้วจะเข้าสู่ขั้นตอนการรวมตัวในขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. เขตการค้าเสรี (Free Trade Area) มีลักษณะสำคัญคือไม่มีการตั้งกำแพงภาษีและกำหนดโควต้าสินค้าจากประเทศสมาชิก แต่ยังคงเก็บภาษีสินค้าจากประเทศภายนอกกลุ่มในระดับที่แตกต่างกัน
2. สหภาพศุลกากร (Customs Union) เหมือนขั้นที่ 1 แต่เก็บภาษีสินค้าจากประเทศภายนอกกลุ่มในระดับเดียวกัน
3. ตลาดร่วม (Common Market) เหมือนขั้นที่ 2 แต่มีการปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบภายในประเทศสมาชิก เพื่อให้ปัจจัยการผลิตทุกประเภท คือ สินค้า เงินทุน แรงงานและบริการต่าง ๆ เคลื่อนย้ายไปมาอย่างเสรีในระหว่างประเทศสมาชิก
4. สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) เหมือนขั้นที่ 3 แต่มีการประสานนโยบายเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตร ด้านอุตสาหกรรม ด้านขนส่ง เป็นต้น
5. สหภาพเศรษฐกิจสมบูรณ์แบบ (Total Economic Union) เหมือนขั้นที่ 4 แต่มีการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจร่วมกันเสมือนเป็นประเทศเดียวกัน

รูปแบบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ จากประเทศสมาชิกของอาเซียนหลายรูปแบบด้วยกัน
ประเด็นที่น่าพิจารณาศึกษา คือ

"ประเทศไทย ในฐานะประเทศที่นำเสนอ มีบทบาทอย่างไรต่อการผลักดันและ
ชักจูงให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียน ยอมรับและร่วมกันลงนามในเอกสารจัดตั้งเขต
การค้าเสรีอาเซียนในครั้งนี้ได้สำเร็จ"

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงบทบาทการค้าเงินนโยบายต่างประเทศ ของรัฐบาล
อานันท์ ปันยารชุน ในการนำเสนอและดำเนินการผลักดันชักจูงให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ
มีการยอมรับและร่วมลงนามในเอกสารจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ได้สำเร็จ
2. เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบาย
ดังกล่าวของประเทศไทย
3. เพื่อแสดงให้เห็นว่า การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้น มิได้เกิดขึ้นได้
โดยง่าย คือ จะต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยด้วยเช่นกัน
4. เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำเร็จของนโยบายต่างประเทศของไทย สมัย
รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน อันจะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษา

1. จะศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในประเทศไทย ที่มีอิทธิพลต่อการ
กำหนดและการดำเนินนโยบายของไทย ตลอดจนเอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรี
อาเซียน ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษา
 2. จะศึกษาบทบาทของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ในฐานะรัฐบาลที่นำเสนอและ
ดำเนินการผลักดันชักจูงให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนได้สำเร็จ
- สำหรับระยะเวลาที่กำหนดไว้ในการศึกษานี้คือ ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2534 อัน
เป็นวันที่นายอานันท์ ปันยารชุน ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งรัฐบาล และเพื่อความสะดวกในการหาข้อสรุปของการศึกษา การศึกษานี้

จึงสิ้นสุดเพียงวันที่ 28 มกราคม 2535 อันเป็นวันที่ผู้นำประเทศสมาชิกทั้ง 6 ประเทศของอาเซียนร่วมกันลงนามในเอกสารจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน และเป็นวันสุดท้ายของการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 4 อย่างไรก็ตาม จะได้กล่าวถึงความร่วมมือทางการค้าของอาเซียนก่อนหน้านั้นด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษา

สมมติฐานในการศึกษา

ในการศึกษานี้ ได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

"การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 4 ในปี 2535 นั้น เกิดขึ้นได้ เพราะความสามารถในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน มากกว่าสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศในขณะนั้น"

กรอบความคิดในการศึกษา

การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของประเทศไทย ในสมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน ที่สามารถดำเนินการผลักดันและชักจูงให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียนมีการยอมรับและร่วมกันลงนามในเอกสารจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ได้สำเร็จ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของไทย โดยจะพิจารณาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย แนวนโยบาย เป้าหมายและวัตถุประสงค์ ตลอดจนวิธีการดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

นโยบายต่างประเทศนั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศต่าง ๆ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างและป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติ (national interests) ที่ถือว่าเป็นผลประโยชน์สำคัญ (vital interests) เช่นการรักษาความอยู่รอดของประเทศ การส่งเสริมความกินดีอยู่ดีให้แก่ประชาชนภายในประเทศ ตลอดจนการเพิ่มพูนอำนาจให้แก่ประเทศของตน เป็นต้น ลักษณะของนโยบายต่างประเทศที่ดีนั้นจะต้องมีความชัดเจนพอสมควรและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหรือหันแปรอยู่เสมอทั้งภายนอกและภายในประเทศ

เจมส์ เอ็น โรสเนา (James N. Rosenau)⁶ ได้กล่าวถึงความหมายของนโยบายต่างประเทศไว้พอสรุปได้ว่า นโยบายต่างประเทศ คือ แนวทางหรือหลักการทั่วไปที่รัฐกำหนดขึ้นมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะแสดงให้เห็นท่าทีและค่านิยมของรัฐนั้น ๆ นอกจากนี้นโยบายต่างประเทศยังเป็นการประมวลข้อผูกพันต่าง ๆ มาสร้างเป็นรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติภารกิจของรัฐบาลในด้านการต่างประเทศ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะประกอบด้วยเป้าหมาย (objective) และวิธีการ (means) เพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ (interests) ที่รัฐต้องการในแต่ละกรณี โดยผลประโยชน์แห่งชาติจะถูกนำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของรัฐและเมื่อรัฐได้กำหนดเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศเรียบร้อยแล้ว รัฐก็จะหาวิธีการหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการทำให้เป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จ โดยรัฐจะดำเนินนโยบายดังกล่าว โดยผ่านบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันที่มีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันจะกระทำหรือควมวันกระทำต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันของรัฐอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและป้องกันผลประโยชน์แห่งชาติ

สำหรับวิธีการที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือ ในการดำเนินสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในนโยบายต่างประเทศนั้นก็ มี เช่น เครื่องมือทางการทหาร เครื่องมือทางการเมือง เครื่องมือทางการทูต เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เครื่องมือทางจิตวิทยาหรือโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น ซึ่งในการศึกษานี้ จะศึกษาเฉพาะความสามารถในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ของรัฐบาลอันันท์ฯ ที่สามารถใช้เครื่องมือทางการทูตจนทำให้นโยบายดังกล่าวบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เท่านั้นและเพื่อให้การศึกษานี้มีกรอบในการวิเคราะห์จึงได้เน้นแนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ของเจมส์ เอ็น โรสเนา มาใช้ในการ

⁶ อ่านรายละเอียดใน Rosenau, James N., Thompson, Kenneth W. and Gavin Boyd, World Politics: An Introduction (New York: The Free Press, 1976), pp.16-17.

อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายในลักษณะดังกล่าวของไทย โดยมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

แนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ⁷

แนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน เป็นการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างระบบระหว่างประเทศ (International System) กับระบบภายในประเทศ (National System) โดยศึกษาเฉพาะตัวแปรที่มีความเกี่ยวพันกันระหว่างปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอก ซึ่งจะมีผลต่อเหตุการณ์ระหว่างประเทศอย่างมาก โดยเจมส์ เอ็น โรสเนา ได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศนั้น ส่วนใหญ่เป็นความต้องการหรือความจำเป็นของสภาพการเมืองหรือเศรษฐกิจภายในของประเทศนั้น ๆ ปัจจัยภายในตามความคิดของโรสเนานั้นก็มีเช่น ผู้นำ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง มติมหาชน สื่อมวลชน สถาบันการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อรัฐบาล โดยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และอาจจะสามารถผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอก คือ สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง และบทบาทของประเทศมหาอำนาจและองค์การระหว่างประเทศ เป็นต้น ก็มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเช่นกัน ส่วนปัจจัยใดจะมีอิทธิพลหรือบทบาทมากกว่ากันก็แล้วแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง จึงอาจกล่าวได้ว่า โรสเนาได้แบ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศไว้ 2 ประการสำคัญ คือ

1. ปัจจัยภายใน หรือสภาพแวดล้อมภายในประเทศ (Internal Environments)

โรสเนาได้แบ่งปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศซึ่งมีผลต่อการกำหนด

⁷ อ่านรายละเอียดใน Rosenau, James N., "Toward the Study of National & International Linkages," in Linkage Politics (New York: The Free Press, 1969), pp.44-63.

นโยบายของประเทศนั้น ๆ ไว้ 24 ประการ ซึ่งปัจจัยทุกตัวต่างมีความสำคัญ และจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มผู้นำ สถาบันทางการเมือง เป็นต้น ที่ไม่เหมือนกันในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาคิดว่ามีเพียงปัจจัยบางตัวเท่านั้นที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อเรื่องที่กำลังศึกษา ดังนั้น ในการศึกษาจึงพิจารณาศึกษาเฉพาะปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ ที่มุ่งเน้นการส่งออกและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและสูงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2530 2. สภาพแวดล้อมด้านการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดจากสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 อันมีผลให้นายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและภาพพจน์ของประเทศ และ 3. สภาวะผู้นำ คือ นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายดังกล่าว ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง สื่อมวลชน มติมหาชน เป็นต้นจะไม่กล่าวถึงเนื่องจากช่วงระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในช่วงระยะเวลาของเหตุการณ์ทหาร

2. ปัจจัยภายนอก หรือสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ (External Environments)

โรสเนาได้แบ่งปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายของแต่ละประเทศ ไว้ดังนี้

2.1 สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน

(The Contiguous Environment)

2.2 สภาพแวดล้อมในภูมิภาค (The Regional Environment)

2.3 สภาพสงครามเย็น (The Cold War Environment)

2.4 สภาพแวดล้อมทางเชื้อชาติ (The Racial Environment)

2.5 สภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ

(The Resource Environment)

2.6 สภาพแวดล้อมด้านองค์การระหว่างประเทศ

(The Organizational Environment)

นอกจากนี้ โรสเนายังได้กล่าวถึงอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่มีต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่า มีใน 3 ระดับ คือ (1) โดยกระบวนการแทรกแซง (Penetrative Process) เช่น การที่ธนาคารโลก (World Bank) หรือกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) เข้าไปแทรกแซงการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย เป็นต้น (2) โดยกระบวนการเลียนแบบ (Emulative Process) เช่น ความต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมเหมือนกับประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ เป็นต้น (3) โดยกระบวนการตอบโต้ (Reactive Process) คือ การที่นโยบายต่างประเทศของแต่ละประเทศได้ถูกกำหนดขึ้น เพื่อตอบโต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบระหว่างประเทศ

สำหรับปัจจัยภายนอกที่จะพิจารณาศึกษาได้แก่ 1. ปัจจัยภายนอกในระดับระหว่างประเทศ ได้แก่ (1) พัฒนาการของกลุ่มการค้าระหว่างประเทศ ในที่นี้หมายถึงการรวมตัวเป็นตลาดเดียวของประชาคมยุโรป (European Community-EC) ในปี 2535 และมีการลงนามเพื่อรวมตัวกับเขตการค้าเสรียุโรป (European Free Trade Area-EFTA) เป็นเขตเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Area-EEA) มาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2534 และการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Area-NAFTA) ของสหรัฐอเมริกา แคนาดาและเม็กซิโก ซึ่งมีแนวโน้มจะลงนามร่วมกันในปี 2535 ทั้งนี้เนื่องจากประชาคมยุโรปและสหรัฐฯ เป็นตลาดส่งออกที่สำคัญทำให้ไทยและอาเซียนเกรงว่า ประชาคมยุโรปและสหรัฐฯ จะใช้นโยบายกีดกันทางการค้า หากการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย ยืดเยื้อหรือไม่ประสบผลสำเร็จจึงส่งผลให้ไทยและอาเซียนต้องปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น (2) ความล้มเหลวของการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี 2529 และมีกำหนดสิ้นสุดในปี 2533 แต่มีแนวโน้มยืดเยื้อ จึงมีผลให้กระแสการปกป้องตนเองและพัฒนาการของกลุ่มการค้าระหว่างประเทศมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น (3) การล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในปี 2533 อันมีผลให้สภาพสงครามเย็นยุติและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยประเด็นด้านเศรษฐกิจได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและส่งผลให้ปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชาเริ่มคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น จึงมีผลให้ไทยและ

อาเซียนจำเป็นต้องปรับตัว ด้วยการสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคขึ้น

2. ปัจจัยภายนอกในระดับภูมิภาค ได้แก่ (1) ความล้มเหลวของความร่วมมือทางการค้า ภายใต้ระบบ ASEAN PTA ที่เริ่มมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2521 แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้อาเซียนพยายามหามาตรการเพื่อปรับปรุงมาตรการดังกล่าว (2) การพัฒนาทางเศรษฐกิจของอาเซียน ที่มาจากการดำเนินนโยบายเน้นการส่งออกและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ จนทำให้มีการปรับโครงสร้างและระบบทางเศรษฐกิจและมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาตั้งแต่ปี 2530 ทำให้อาเซียนสามารถยกระดับจากความร่วมมือไปสู่การรวมตัวได้ง่ายขึ้น (3) การคลี่คลายของปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา ซึ่งมีแนวโน้มที่ดีขึ้นโดยพิจารณาจากการเกิดขึ้นของข้อตกลงสันติภาพกัมพูชา ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในวันที่ 23 ตุลาคม 2534 มีผลให้ไทยและอาเซียนหันมามุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้มากขึ้น โดยไม่ต้องกังวลด้านการเมืองและความมั่นคงมากเหมือนในอดีต

วิธีที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก และมีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเสริม โดยจะนำเสนอด้วยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีตาราง และแผนภูมิ ประกอบการอธิบายในเนื้อหาบางตอน เพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น ซึ่งการศึกษานี้จะอยู่ในกรอบความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน (Linkage Politics) ของ เจมส์ เอ็น โรสเนา (James N. Rosenau) โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ด้วยอัตวิสัยของตนเอง เป็นหลัก เพื่อสนับสนุนกรอบความคิดและสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อมูลและ เอกสารที่ใช้ในการศึกษา

1. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ข้อมูลต่าง ๆ ของอาเซียน เอกสารประกอบการประชุม รายงานการประชุมของคณะทำงานเตรียมการแผนเร่งรัดความร่วมมือของอาเซียนในด้านศุลกากร รวมทั้งสิ่งตีพิมพ์ของหน่วยราชการ ตลอดจน

สุนทรพจน์ คาบราศรัย ถ้อยคำสนทนาและการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่บทความต่าง ๆ ที่ได้จากรวบรวมวารสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตลอดจนงานเอกสารรายงาน เป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้นำข้อมูลบางส่วนจากหนังสือภาษาไทย ภาษาอังกฤษ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบการอธิบายในเนื้อหาบางตอนด้วย

ข้อจำกัดในการศึกษา

นอกจากการศึกษานี้ จะได้กำหนดขอบเขตไว้เพียงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยศึกษาเน้นเฉพาะบทบาทของประเทศไทย ในฐานะประเทศที่นำเสนอและมีบทบาทสำคัญต่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาลแล้ว ในส่วนการนำเสนอความคิดหรือทฤษฎีมาใช้ในการศึกษา ก็นำเสนอเพียงบางส่วนของแนวความคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพัน ของเจมส์ เอ็น โรสเนา ที่คิดว่าเหมาะสมและมีอิทธิพลต่อเรื่องการศึกษา มาสร้างเป็นกรอบความคิดในการศึกษา มิได้ใช้ปัจจัยทั้งหมดตามแนวความคิดนี้มาวิเคราะห์ และปัญหาที่สำคัญที่สุดคือเรื่องที่ยกมานี้เป็นเรื่องใหม่เพิ่งมีการจัดตั้งฯ ได้ไม่นาน ทำให้ข้อมูลที่วิเคราะห์ มักอยู่ในรูปของการสัมภาษณ์ ตลอดจนเอกสารและบทความวารสารเป็นส่วนมาก และไม่สามารถศึกษาถึงผลกระทบที่เป็นรูปธรรมชัดเจนซึ่งเกิดจากการจัดตั้งฯ ได้ เนื่องจากอยู่ในขั้นเริ่มต้นของการนำเสนอมาปฏิบัติ (ข้อเสนอดังกล่าวเริ่มมีผลในทางปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 เป็นต้นไป) ดังนั้น ถ้าจะศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการจัดตั้งฯ ก็ต้องให้เวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง และทำเป็นโครงการวิจัยอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

การนำเสนอเรื่อง

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 บท ตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

จะกล่าวถึงความจำเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของ

การศึกษา สมมติฐาน กรอบความคิดในการศึกษา วิธีที่ใช้ในการศึกษา ข้อมูลและเอกสาร
ที่ใช้ในการศึกษา ข้อจำกัดในการศึกษา และการนำเสนอเรื่อง

บทที่ 2 ภูมิหลังการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนเพื่อให้เห็น
ความพยายามขยายความร่วมมือทางการค้าของอาเซียนที่ผ่านมา จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์
รูปแบบ โครงสร้าง ตลอดจนผลกระทบจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ที่
คาดว่าจะเกิดขึ้น

บทที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

จะกล่าวถึงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับ
ภูมิภาค ตลอดจนสภาพแวดล้อมภายในประเทศไทย ที่มีอิทธิพลต่อการจัดตั้งเขตการค้าเสรี
อาเซียน ตลอดจนการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

บทที่ 4 บทบาทของประเทศไทยในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

จะกล่าวถึงแนวนโยบาย จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของไทยรวมทั้งการดำเนิน
นโยบายผลักดันชักจูงให้ประเทศสมาชิกของอาเซียนทุกประเทศ มีการยอมรับและร่วมกัน
ลงนามในเอกสารจัดตั้งฯ ได้สำเร็จ

บทที่ 5 บทสรุปและวิเคราะห์

จะสรุปวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนซึ่ง
ไทยเป็นประเทศที่นำเสนอ และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายชักจูงให้มีการจัดตั้ง
ในสภาพแวดล้อมที่ผลักดันและเอื้ออำนวย โดยจะเชื่อมโยงกับกรอบความคิดและสมมติฐาน
ที่ตั้งไว้